

УДК 304(477):821.161.2.09(092)

Галина ЯЦЕНКО,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри української преси
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Україна, Львів) jacenko-galyna@i.ua

Андрій ЯЦЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мови ЗМІ Львівського національного
університету імені Івана Франка
(Україна, Львів) andrij-jacenko@i.ua

ЄВРОПЕЙСЬКІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ (ЗА ПУБЛІЦИСТИКОЮ ІВАНА ФРАНКА)

У статті виокремлено три європейські орієнтири розвитку України, які змоделивав Іван Франко: політичний, культурний та ментальний. Проаналізовано українську ідентичність крізь призму категорії «Європа», виокремлено основні ментальні ознаки українця-європейця. Розглянено демократичні європейські цінності та їхню акцентуацію для українського суспільства. Змодельовано розвиток української літератури в контексті модерних європейських течій (символізму та модернізму). Європа, за публіцистикою Івана Франка, – це геополітична ідентичність, гарант демократії та орієнтир культурного розвитку. Ціннісні європейські домінанти, які виокремив Іван Франко, актуальні й сьогодні, коли посилюються політичні, економічні, культурні зв'язки з Європою.

Ключові слова: Іван Франко, Європа, демократія, культурний розвиток, ідентичність.

Літ. 20.

Halyna YATSENKO,

PhD (Social Communications), Associate Professor of the Ukrainian Press Department
Lviv National Ivan Franko University
(Ukraine, Lviv) jacenko-galyna@i.ua

Andriy YATSENKO,

PhD (Philology), Associate Professor of the Department of the Media Language
Lviv National Ivan Franko University
(Ukraine, Lviv) andrij-jacenko@i.ua

EUROPEAN DEVELOPMENT VECTORS OF UKRAINE (BASED ON THE PUBLICISTIC WRITINGS OF IVAN FRANKO)

The article identifies three European guidelines for the development of Ukraine, modeled by Ivan Franko: political, cultural and mental. Ukrainian identity through the prism of the category «Europe» is analyzed; the main mental signs of the Ukrainian-European are identified. The democratic European values and their accentuations for the Ukrainian society are considered. The development of Ukrainian literature in the context of modern European trends (symbolism and modernism) is modeled. Europe, according to Ivan Franko's journalism, is a geopolitical identity, a guarantor of democracy and a reference point for cultural development. The value European dominants that Ivan Franko singled out are relevant even today, when political, economic, and cultural ties with Europe are growing.

Key words: Ivan Franko, Europe, democracy, cultural development, identity.

Ref. 20.

Галина ЯЦЕНКО,

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри української преси
Львівського національного університету імені Івана Франко
(Україна, Львів) jascenko-galyna@i.ua*

Андрій ЯЦЕНКО,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри язика СМІ
Львівського національного університету імені Івана Франко
(Україна, Львів) andrij-jascenko@i.ua*

ЕВРОПЕЙСЬКІ ОРИЕНТИРИ РОЗВИТТЯ УКРАЇНИ (В ПУБЛІЦИСТИКЕ ІВАНА ФРАНКО)

В статті виділені три європейські орієнтири розвитку України, смодельовані Іваном Франко: політичний, культурний і ментальний. Проаналізовано українську ідентичність сквозь призму категорії «Європа», виділені головні ментальні ознаки українця-європейця. Розглянуті демократичні європейські цінності і їх акценти для українського суспільства. Смодельовано розвиток української літератури в контексті сучасних європейських течій (символізму і модернізму). Європа, в публіцистиці Івана Франко, – це геополітична ідентичність, гарант демократії і орієнтир культурного розвитку. Ціннісні європейські домінуючі, які виділив Іван Франко, актуальні і сьогодні, коли посилюються політичні, економічні, культурні зв'язки з Європою.

Ключові слова: Іван Франко, Європа, демократія, культурне розвиток, ідентичність.

Лит. 20.

Постановка проблеми. Поняття «Європа» на початку ХХ століття для українців, зокрема галичан, було складним смисловим симбіозом як у політичній площині, так і в духовному вимірі. Адже Європа того часу зазвичай ідентифікувалася з Австро-Угорською монархією та була площиною змагань контраверсійних ідей: індивідуалізму й соціалізму, федералізму та націоналізму, раціоналізму та позитивізму, а представники москвофільського руху намагалися прищепити українцям ментально неспівмірні ідеологеми. Мабуть, тому західноукраїнська публіцистика кінця ХІХ – початку ХХ століття пронизана проєвропейськими ідеями. Не оминув цього важливого питання у своїх працях Іван Франко. Він завжди орієнтував українців на сприйняття європейських цінностей, адже, чи не в кожній праці, підкреслював, що «ми в Європі». У публіцистиці Івана Франка концепт «Європа» полісемантичний: від геополітичної ідентифікації і до культурного поступу.

Аналіз досліджень. Франкову проєвропейськість частково досліджували О. Баган, Я. Грицак, Т. Гундорова, О. Забужко, Р. Голод, О. Сербенська, В. Лизанчук, М. Нечитайло.

Наша мета: виокремити та проаналізувати три ціннісні європейські орієнтири для України, які окреслив Іван Франко та які досі залишаються актуальними.

Виклад основного матеріалу.

Перший аспект: Європа як геополітична ідентичність. Іван Франко завжди ідентифікував українців як європейців, але не лише у територіальному контексті (Галичина входила до Австро-Угорської імперії й, таким чином, була частиною Європи), а в контексті духовному. Історичні ретроспективи, які робив Іван Франко у статтях, аргументували, що українська бездержавність через неможливість прямого доступу до оригінальних джерел розвитку європейської цивілізації послаблювала ідентифікацію з Європою. «В усякім разі важно те, що за 50 літ життя під «європейською» Австрією руський народ, беручи загально, не зробив ані кроку наперед в цивілізації, не піднявся

до розуміння того, хто він і які його інтереси» [17, 477], – пише він у статті «Ukraina ingredienta». Аморфність геополітичної ідентичності українців, що перебувала між полюсами вже не Європи, але ще не Азії, могло здолати лише усвідомлення національної тожсамості, яке Іван Франко прагнув прищепити українцям. Одвічну проблему ментальності українців у контексті геополітичної орієнтації на Схід, тобто на Росію, чи на Захід, на Європу, Іван Франко порушує у статті «Східно-Західні непорозуміння (З приводу книги Підеші «Восток і Запад»)». Дискусії на тему «Росія-Європа» віддавна закінчувалися, як пише Іван Франко, визнання регенераційної сили «руського мужика» та характеристикою Заходу як «гнилого». Сприйняття ідеї вишчості Росії було різним на Сході України та в Галичині. Якщо на Східній Україні культурний месіанізм Росії сприймали критично, то в Галичині він швидко заповнював свідомості русинів, які навіть не були москвофілами. Це некритичне сприйняття і, як наслідок, геополітичну дезорієнтацію, публіцист пояснює ментальними особливостями тогочасних «рутенців» (так називає він галичанин). Поняття «рутенець» Іван Франко виокремив ще 1878 року, а в 1913 написав декілька нарисів про типи галицьких рутенців. «Невиразність, незначність і половинність, се головна прекмета теперішньої фази розвою галицько-руської інтелігенції, се рівночасно головна перешкода для постороннього дослідника до пізнання правдивого характеру того розвою... Галицькі Рутенці – прошу завважити – се не жадна етнографічна, ані історична, се чисто технічна назва... її основою, на мою думку, треба вважати буржуазійні (міщанські) інстинкти. ...Отсе властивість рутенства. Воно – переходовий тип, що зазначає епоху розкладу та перевороту суспільного» [15, 4], – резюмував він. Цивілізаційний розвиток не змінив рутенця: він як і в середині XIX, так і на початку XX століття залишався амбівалентним щодо будь-яких суспільних трансформацій чи орієнтацій. «Тип старого галицького Рутенця, духово отяжілого і непоручного, консерватиста з духового лінивства, ворога критики й аналізу тому, що вона псує душевний спокій і жолудкове травлене, лояльного до дна душі і до дна побору пенсії і проявляючого свій патріотизм зітханем до обіцяного краю, де власть сильнійша, освіта меньша, а пенсія більша, – той так добре звісний на тип 40-их і 50-их років поволи уступив місце иньшому типові – Рутенця філософа, історіософа, політика та дипломата. Старий Рутенець наново полярикований. Як старий, так і сей новий не любить дійсної науки, не любить аналізу і критики, хоч сам найлюбійше і найсмілійше критикує та осуджує всіх і все» [14, 145], – характеризує Іван Франко національний характер галичанина. Рутенство, на жаль, вкоренилося на підсвідомому рівні індивідів. Серед усіх негативних характеристик варто окремо виділити байдужість, яка є найзагрозливішою для українського національного відродження: «В практичнім житю він той самий Рутенець, яким був його духовий предок, непоручний, егоїстичний, брудний і безхарактерний, а слова – чи то будуть слова про здоровий схід і гнилий захід, чи то про високу цивілізацію заходу і варварство сходу, – все матимуть для нього однакову вартість – позолоти, зверхньої декорації і більш нічого» [14, 146]. Рутенець не розуміє історичних процесів, не вміє аналізувати суспільно-політичні ситуації, не відчуває своєї національної приналежності і навіть орієнтація на Європу – це не внутрішнє самоусвідомлення, а данина моді. «І при тім як чистокровний Рутенець він не може зробити «європейської» пози инакше, як наплювавши на своє рідне. Супроти такої широкої «ідеї» українство, се дрібниця, на яку не варто плюнути» [14, 160], – характеризує він національну дезорієнтацію галичанина, немовби списану із сьогодення. Іван Франко прагне виховати українця нового типу – «українця-європейця, що свою любов до України основує на любові до всіх людей, а особливо до тих покривджених і пригно-

блених, в котрих ряді українська нація займає одно з передніх місць» [7, 70]. Єдиний шлях розвитку України, на його думку, це – «повернення в Європу». Адже Україну та Росію публіцист завжди розглядає як бінарні опозиції в політичному, економічному та культурному аспекті, про що яскраво свідчить діалог Іларіона та Зенона в статті «На склоні віку (Розмова вночі перед новим роком 1901)»: Іларіон: «Всі ми, вся Європа засвоїла собі принципи свободи, здемократизувалась, зреспубліканщилась» (виділення наше). Зенон: «Забуваєш про Росію» [8, 140]. Іван Франко наголошував на європейській культурній місії України для Росії ще в XVII столітті у памфлеті «Сухий пень»: «Народ (український – Я. Г., Я. А), що колись добровільно прилучився до Росії, що своїм при-тупленням до неї розламав ту китайську стіну, ... втягнув її в концерт європейських держав та в живе суперництво європейської політики, ... допоміг дуже багато... до її європеїзації» [13, 86].

Другий аспект: Європа як гарант демократії. Європа як політичне поняття, на думку Івана Франка, – це гарант демократичних прав і свобод. У статті «І ми в Європі (Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття)» він апелює до «цивілізованої Європи» щодо економічного та духовного кривдження народу [6]. Публіцистика Івана Франка містить багато статей політологічного характеру, в яких він окреслив демократичний розвиток українського суспільства, розробив модель українського «народовладдя». Демократичні підвалини, на яких мала б розвиватися молода українська держава, досі актуальні для реалізації безпосередньої демократії в Україні, то ж синтетичні дослідження публіцистики Івана Франка дадуть змогу простежити траєкторію розвитку української демократії.

Ескіз демократичних засад розвитку українського суспільства Іван Франко подав ще в одній з перших своїх статей на суспільно-політичні теми, яка, хоч і була позначена соціалістичними впливами, містила стержневу ідею розвитку суспільного життя для «робучих людей». Головна ідея статті «Чого хоче галицька робітницька громада» – свобода та рівноправність кожної людини. Представники галицької робітницької громади, на відміну від марксистських пролетарів, – усі члени суспільства, які працюють на його користь та мають право брати участь у всіх процесах суспільної інфраструктури, тобто повна відсутність дискримінації через будь-які ознаки: «Щоби кожна людина, чоловік чи жінка, були свободні і мали б зовсім рівні права у всім до всього» [16, 161]. Ще один важливий аспект цієї статті – самоврядність громад: «Щоби кожна громада в своїх громадських ділах мала повну самоуправу, могла б з ким її воля входити в зв'язки та спілки» [16, 161]. Варто наголосити, що вищим ступенем організації демократичного ладу якраз і є самоврядування.

Важливий демократичний принцип – загальне виборче право, що зафіксував Іван Франко у низці своїх статей. Стаття «Pokrzywdzenie Galicji» підкреслює нерівномірний розподіл посольських квот у сейм по різних округах. «У Австрії в цілому один посол припадає на 66004, а в Галичині на 103 601 цивільних людей» [19, 1]. Урядові програми, спрямовані начебто на відродження демократичних засад голосування, – це чергові фікції. Цікава стаття про таємне голосування у Австрії «Ironia tajnego głosowania», яка розповідає про ініційовані урядом махінації під час виборів. Іван Франко наводить приклад, що в Дрогобичі, Бережанах та Бродях за опозиційного кандидата віддано по 80 голосів із 100, а комісія зарахувала по 20 із 40 голосів [18]. Неправомірні урядові дії під час виборів Іван Франко аналізує в статтях «Szopka wyborcza», «Wybory i stan oblężenia w Galicji», «Pod wezwaniem św. Szczepana» та ін. Найповніше про методи, які використовував уряд, щоб позбавити виборчого права галичан та сфальсифікувати вибори Іван Франко пише у статті «І ми в Європі (Протест галицьких русинів проти мадяр-

ського тисячоліття)»: «Русини не мають ані одного свого посла в соймі, хоч на 500. 000 жителів повинні мати, і хоч по впровадженю констітуції в Угорщині мали їх кількох. Не мають тому, що в Угорщині вибори переводять ся так, як певно ніде в краю, хоч би тільки напівцивілізованім. Лісти виборців фальшують; тих, котрі мають право голосувати, тисячами з ліст вичеркують, коли нема певности, що вони будуть голосувати за урядового кандидата; натомісць тих, що готови голосувати на всякого любого урядови кандидата, втягають в лісти, хоч би вони не мали права голосованя. ... Коли мимо всяких перепон віддасть який Русин голос на свого кандидата, його гонять, переслідують на кождім кроці, гнетуть, а нераз і гублять і то не лише його самого, але навіть цілу его родину. Виборців, що не голосують на любого уряду мадярському кандидата, провадять жандарми з насторомленими багнетами, як злодіїв і душолюбців. Неурядових виборців спиняють як мож від голосованя, а коли вона належать до армії, то перед голосованем покликують їх до війська. Перед виборами, а особливо підчас самих виборів насилають у селабогато війська і жандармів. На урядового кандидата покликують голосувати навіть таких, що їх тоді нема дома, очевидно вони голосують через різних заступників, по найбільше жидків. Навіть умерші мають таких своїх заступників» [6, 8].

Іван Франко також наголошував на комунікативній інфраструктурі, яка полягає в здійсненні громадянського діалогу з його ідеологічним плюралізмом та є важливим інструментом реалізації демократичних засад. «Обговорюймо всяку річ явно і одверто... Вкажімо щиро, що в кого є на думці, всі маючи на увазі одне – добро загальне...» [11, 65], – закликає Іван Франко до комунікативної консолідації українське суспільство.

Багато уваги Іван Франко приділяє питанню громадянського консенсусу. Тріада полемічних статей «З кінцем року», «Коли не по конях, то хоч по голоблях», «З Новим роком» – містить концептуально-засадничі моменти консолідації української нації на спільному культурному та національному ґрунті. Своім народним обов'язком Франко вважав створення політичної партії, яка б стояла на національних позиціях. Він виходить з лав Української радикальної партії і разом з Михайлом Грушевським та групою радикалів створює Українську національно-демократичну партію, програма якої побудована на нормах та принципах демократичного суспільства. Програма партії складалася з двох частин: у першій йшлося про роботу в Австрії, а в другій – у російській Україні. Політична частина програми містила три основні пункти: 1) автономія, 2) виборче право, 3) політичні свободи. Публіцист дуже скоро розчарується у новоствореній партії, адже не бачить справжньої практичної роботи за голосливими фразами. Свобода слова і друку, загальне виборче право, громадянський консенсус, самоврядність громад, повна політична воля – основні демократичні принципи розвитку українського суспільства, які виокремлює Іван Франко в публіцистиці, залишаються актуальними й нині як теоретичні засади реалізації безпосередньої демократії в Україні.

Третій аспект: Європа як орієнтир культурного розвитку. Українську культуру Іван Франко розглядав як «дволикого Януса»: одне обличчя звернене на себе, друге – на європейську культуру. Він знайомив українців з творчістю європейських авторів та закликав інтелігенцію читати і порівнювати українську та зарубіжну літературу. Іван Франко підкреслював статус української літератури в Європі: «...Європа прислухається до нього (українського слова – Г. Я., А. Я.) в натхненних віршах Шевченка, в блискучих статтях Драгоманова, в поважних наукових творах Грушевського» [10, 41]. Дуже важливу роль у цьому відіграв Михайло Драгоманов. Він перетворив національний сентименталізм на національну усвідомленість свого самостійного розвитку та започаткував традицію європейського літературного піднесення. Франко вважав, що

оту лінію європеїзації, яку започаткував М. Драгоманов, успішно продовжують В. Стефаник, О. Кобилянська, Б. Лепкий, Н. Кобринська, В. Щурат. Хоча від драгоманівських впливів до появи молодшої генерації, яка «звіяла бурю в нашій національній життю, та ривничасно прочистила повітря, проложила не в однім напрямі національні стежки» [4, Кн. 7, 6], проходив довгий та болісний регенераційний національний процес. Іван Франко моделює суспільно-політичну та культурну ситуацію, яка склалася наприкінці XIX століття, у контексті домінування двох суспільних течій: народовців та радикалів. Народовці були національно амбівалентними; вони не лише толерували позитивні взаємини з москвофілами, а й надалі залишалися поборниками провінційності, ненависниками європейських прогресивних ідей; у протилежному напрямку працювали москвофіли, які творили конгломерат російської культури на українських землях, щоправда, був і третій напрям, що стимулював початки «новоєрівства», – прагнення окремих представників української еліти до взаємопорозуміння з поляками. Суспільно-політичні обставини не могли не вплинути на розвиток літератури, яка оберталася в магнітному полі літературного обскурантизму (літератури європейські українці Правобережжя вважали маловартісними) та догматизму (галичани вважали літературу засобом для виховання народу). «Розуміє ся, що при тім фарисейськім вихованню, яке одержували у нас цілі покоління, межі того, що дозволене, а що недозволене в літературі були страшенно тісні й самовільні» [4, Кн. 8, 54], – характеризує Іван Франко ті офіційні рамки, які встановлювали для літературних творів критики, редактори газет під тиском «пренумеранта». Отже, мусила пройти культурна революція, з'явитися нова концепція літератури. «Література мала бути по змозі вірним зображенем життя, і то не мертвою фотографією, а образом, огрітим власним чутем автора, надиханим глибошою ідеєю» – так розпочався новий етап розвитку літератури, яка не боялася відкривати найпотаємніші глибини людського буття, «не зупиняли ся перед ніякою драстичністю» [4, Кн. 8, 55]. Письменники-представники цієї нової літератури, серед яких Франко називає Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника, Марка Черемшину, Ангіна Крушельницького, – творці не лише нової форми, а й змісту, і якщо попередники шукали глибшу ідейність образу, то вони зосередилися на внутрішніх душевних конфліктах та переживаннях. Особливість молодих митців полягає в умінні проникнути в душу та побачити світ крізь її призму, що дозволяє їм бути набагато об'єктивнішими від епиків-попередників. Прямування від соціології до психології не дозволяє мірилом нових літературних талантів використовувати застарілі утилітарні принципи, тобто поцінування творів соціального характеру і відкидання інших. Отже, з'явилися нові естетичні категорії, відбулася естетична еволюція, які в західноєвропейських країнах були об'єднані в один стильовий напрям – символізм. «Символізм більш є естетичною школою, зорієнтованою на творення спеціальної художньої форми та пошуку відповідностей між звуками, словами, кольорами. У цих відповідностях митець шукає вищого ідеального сенсу. Символізм надає особливій ролі митцеві-артисту, який веде поза межі чуттєвого світу» [1, 164], – характеризує нову течію Т. Гундорова. Психологічні та ліричні особливості літератури імпонували І. Франку ще й тому, що були питомо національними, адже духовно витончене світосприйняття було закладене в первісній релігії, а, отже, й у фольклорі українців.

Щоправда, не всі європейські течії Іван Франко вважав прийнятними для української культури. Публіцист бачив загрозу для так званого «перепривласнення культури» з боку модернізму. Термін «перепривласнення культури», що означав бажання інтелектуалів «відкрити етнічне минуле своєї спільноти, ... порівнювати її з відомими традиціями, міфами і спільними спогадами інших спільнот» [3, 95], сформулював на

початку ХХІ століття британський суспільствознавець Е. Сміт, але в публіцистиці Івана Франка ознаки історичного перепривласнення культури зауважуємо ще наприкінці ХІХ століття. Декадентство Іван Франко розглядає не як прояв внутрішніх відчуттів автора, навіть не як мистецтво, а як літературну моду, яку породили незворотні зміни в суспільстві. Публіцист протиставить пізнання суспільства кризь призму авторського я, внаслідок чого «се буде твір живий і сучасний, справжній документ найтайніших зворушень і почувань сучасного чоловіка, а затим і причинок до пізнання того чоловіка у его найвисших найсубтільніших змаганнях та бажаннях» [9, 33], гіпертрофії власного я, що проявляється через вираженням байдужості до актуальних суспільно-політичних питань. Публіцист вивчає генезу декадентства і виявляє, що в його основі лежить одвічна боротьба індивідуалізму та соціалізму. Соціалізму як культурного явища, яке він тлумачить як усупільнення на основі всебічного та вільного розвитку особистості. Гармонійне поєднання цих двох факторів стимулює не лише суспільний прогрес, а й генерує літературу та науку. «...Де один з них занедбаний за рахунок другого, породжується, з одного боку, утопізм, з другого, рознервоване декадентство, що тхне трупом» [20, № 238, 3], – описує наслідки культурного дисбалансу Іван Франко. Декадентизм не є явищем, яке породило ХІХ чи ХХ століття, тому і «тхне трупом»; це один з витків розвитку літературної моди, в основі якої – «хворобливий індивідуалізм», що в різні часи маскується під різними напрямками та течіями. Письменник заперечує також тенденційну надмірність соціалізації та натуралізації суспільних явищ, він полемізує з Сергієм Єфремовим, який вважає основою літератури зображення соціального життя. «Вірне те, що література в міру дозрівання поглиблюється, – але ж її знеохочували вияснено-ж собі характер того поглиблювання! Воно йде не від індивідуальної психології до соціології, а, навпаки, від соціології до індивідуальної психології» [12, 117].

Ще одна проблема, яку може породити модернізм, – антагонізм митця та народу, бо саме під впливом літературної моди еліта відмежовується від народу і творить свою автономну літературу. Декадентизм ґрунтується на переживаннях я-особи, а не ми-суспільства, і ця особливість течії пояснювала, на його думку, її імплікацію в польський літературний розвиток. «Ся мода найбільш аристократична з усіх, які в останніх 30-трьох роках доходили до нас із заходу. А шляхетській польській суспільності (шляхта поки що – головний консумент літератури в Польщі) сего й подавай. Досить уже її наполошили брутальні натуралісти та радикальні хлопомани, досить її натикали під ніс неотесаних мужиків з їх вічною нуждою та жолудковими питаннями. Наділи їй уже й голосні патріоти з вічними покликами про вітчизну» [5, 70]. Іван Франко, щоправда, не розуміє поширення модернізму в Чехії, його впливів на національно свідомий народ, до того ж із зовсім іншою психічною організацією, ніж у поляків. «Значить, декадентизм тут може бути хіба хвилевою модою, принесеною з чужини і неприложеною до свого ґрунту» [5, 70], – резюмує він. Зауважмо, що йдеться про національно несамостійні народи Східної Європи, а щодо народів Західної Європи, то нова течія ніякої шкоди не завдасть. Отже, на українському ґрунті проблема модернізму стикається з проблемою національної залежності, тобто основою національного розвитку мусить бути ідейність, а декадентизм є втіленням байдужості до суспільно-політичних питань, адже він виник на знак протесту проти соціальної домінанти у творчості реалістів. «На нашу думку, це власне і є відроза до змалювання того суспільства, яке їх оточує, до вивчення і показу його убозтва й праці, його радощів, потреб та ідеалів, потяг до заглиблення у безодні власного пустого я» [20, № 254, 2–3], – дає своє визначення декадентству Іван Франко. Національна ідея мусить бути резистентною до цих впливів, а от принципи символізму –

переродження та творення нового світу зі старих ідей – органічно вписуються у її філософію. «... Франкове неприйняття декадентства, уважаного ним за симптом дегенерації, як і його непохитна неприязнь до ніцшеанства та гартманівського нігілізму, – це хай і не вповні сконцитуалізоване, але послідовне відторгнення «антисистеми», протипоказане для розсту молододі, ще «непевної себе» української нації» [2], – вважає Оксана Забужко. На нашу думку, Іван Франко вважає неприйнятним декадентизм тільки на цьому етапі розвитку української літератури, тому що нові віяння кожна література мусить опановувати поступово, згідно з особливістю своєї національної генези, маємо на увазі, що публіцист не заперечує засвоєння нових тенденцій, але все це мусить відбуватися на платформі національно зрілої літератури. Публіцист також не вважає апокаліптичним відторгнення митця від народу, яке може спровокувати декадентство, а явищем тимчасовим, яке все ж відверне інтелігенцію від праці в сфері національного культурного розвитку, а, отже, може бути втрачений певний доленосний момент.

Висновки. Іван Франко в політичній, культурній та ментальній сферах виокремлював ціннісні європейські домінанти, які прищеплював українському суспільному організмові. Це основні демократичні принципи: свобода слова і друку, загальне виборче право, громадянський консенсус, самоврядність громад, повна політична воля. Це культурна орієнтація на модерні європейські літературні течії, але водночас збереження національної самобутності. Це самоідентифікація з європейцями у контексті власного народу, а, отже, й імунітет до чужих асиміляційних впливів. Усі європейські орієнтири Івана Франка актуальні сьогодні, адже відбувається європейська інтеграція України, посилюються політичні, економічні та культурні зв'язки з Європою

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму / Тамара Гундорова. – К. : Критика, 2009. – 447 с.
2. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2006. – 156 с.
3. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Ентоні Сміт ; [пер. з англ. М. Климчик, Т. Цимбал]. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 320 с.
4. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ-ого віку / Іван Франко // ЛНВ. – 1901. – Т. 15. – Кн. 7. – С. 1–19; Кн. 8. – С. 48–67; Кн. 9. – С. 112–132.
5. Франко І. З чужих літератур (Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах. Літературні моди. Корифеї, формули і школи. Черговане натуралізму, символізму і декадентизму в Франції. Патологія і дегенерація. Посмертні вірші Верлена і пам'ятник Гю де Мопассана. Ювілей Детлефа фон Ліліенкрона. Доля Арно Голца. Декадентизм у Поляків. Чеська «модерна» і Я. С. Махар) / Др. Іван Франко // ЛНВ. – 1898. – Т. 1. – Кн. 1. – С. 60–71.
6. Франко І. І ми в Європі. Протест галицьких русинів проти мадярського тисячоліття / Іван Франко // Житє і слово. – 1896. – Т. 5. – Кн. 1. – С. 1–9.
7. Франко І. Лист до товариства Січ (3 лютого 1896) : Зібр. творів : [у 50-ти т.] / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 50. – 703 с.
8. Франко І. На склоні віку. Розмова в ночі перед новим роком 1901 / Іван Франко // ЛНВ. – 1900. – Т. 12. – Кн. 12. – С. 135–149.
9. Франко І. Наша беллетристика / Ів. Франко // Житє і слово. – 1896. – Т. 5. – Кн. 1. – С. 31–34.
10. Франко І. Наша поезія в 1901 році. І Розсипані перли В. Пачовського [Рец.] / Іван Франко // ЛНВ. – 1902. – Т. 17. – Кн. 1. – С. 33–48.
11. Франко І. «Наша публіка» (Замість фейлетона) / Ів. Франко // Товариш. – 1888. – Ч. 1. – С. 53–65.
12. Франко І. Прінципи і безпрінципність / Ів. Франко // ЛНВ. – 1903. – Т. 21. – Кн. 2. – С. 114–119.

13. [Франко І.] Сухий пенъ / Іван Франко // ЛНВ. – 1905. – Т. 29. – Кн. 2. – С. 85–97.
14. Франко І. Східно-Західні непорозуміння (З приводу книги Підеші «Восток і Запад») / Іван Франко // ЛНВ. – 1904. – Т. 27. – Кн. 9. – С. 144–173.
15. Франко І. Рутенці. Типи галицьких русинів із 60-тих та 70-тих рр. мин. в. / Іван Франко. – Львів : «Загальна друкарня», 1913. – 42 с.
16. Франко І. Чого хоче галицька робітницька громада : Зібр. творів : [у 50-ти т.] / Іван Якович Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 151–164.
17. Франко І. Ukraina irredenta / Ів. Франко // Житє і слово. – 1895. – Т. 4. – Кн. 6. – С. 471–483.
18. [Franko I.]. Ironia tajnego głosowania / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1897. – № 85. – S. 1.
19. [Franko I.]. Pokrzywdzenie Galicji / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1896. – № 53. – S. 1.
20. Franko I. Z dziedziny nauki i literatury / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1891. – № 238. – S. 2–3; № 239. – S. 2–3; № 242. – S. 2–3; № 243. – S. 2–3; № 254. – S. 2–4.

REFERENCES

1. Hundorova T. Proŕavlennia Slova. Dyskursiia rannoho ukrainskoho modernizmu / Tamara Hundorova. – K. : Krytyka, 2009. – 447 s.
2. Zabuzhko O. Filosofiia ukrainskoi idei ta yevropeyskyi kontekst: frankivskyi period / Oksana Zabuzhko. – K. : Fakt, 2006. – 156 s.
3. Smit E. Natsii ta natsionalizm u hlobalnu epokhu / Entoni Smit ; [per. z anhł. M. Klymchuk, T. Tsymbal]. – K. : Nika-Tsentr, 2009. – 320 s.
4. Franko I. Z ostannikh desiatylyt XIX-oho viku / Ivan Franko // LNV. – 1901. – Т. 15. – Кн. 7. – S. 1–19; Кн. 8. – S. 48–67; Кн. 9. – S. 112–132.
5. Franko I. Z chuzhykh literatur (Internatsionalizm i natsionalizm u suchasnikh literaturakh. Literaturni mody. Koryfei, formuly i shkoly. Chervovanie naturalizmu, symbolizmu i dekadentyzmu v Frantsyi. Patologiia i degeneratsiia. Posmertni virshi Verliena i pamiatnyk Hiu de Mopassana. Yuvilei Detliefa fon Lilienkrona. Dolia Arno Holtsa. Dekadentyzm u Poliakiv. Cheska «moderna» i Ya. S. Makhar) / Dr. Ivan Franko // LNV. – 1898. – Т. 1. – Кн. 1. – S. 60–71.
6. Franko I. I my v Yevropi. Protest halytskykh rusyniv proty madiarskoho tysiacholittia / Ivan Franko // Zhytie i slovo. – 1896. – Т. 5. – Кн. 1. – S. 1–9.
7. Franko I. Lyst do tovarystva Sich (3 liutoho 1896) : Zibr. tvoriv : [u 50-ty t.] / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1986. – Т. 50. – 703 s.
8. Franko I. Na skloni viku. Rozmova v nochy pered novym rokom 1901 / Ivan Franko // LNV. – 1900. – Т. 12. – Кн. 12. – S. 135–149.
9. Franko I. Nasha bellietrystyka / Ів. Franko // Zhytie i slovo. – 1896. – Т. 5. – Кн. 1. – S. 31–34.
10. Franko I. Nasha poeziya v 1901 rotsi. I Rozsypani perly V. Pachovskoho [Rets.] / Ivan Franko // LNV. – 1902. – Т. 17. – Кн. 1. – S. 33–48.
11. Franko I. «Nasha publika» (Zamists feiletona) / Ів. Franko // Tovarysh. – 1888. – Ch. 1. – S. 53–65.
12. Franko I. Printsipy i bezprintsipnist / Ів. Franko // LNV. – 1903. – Т. 21. – Кн. 2. – S. 114–119.
13. [Franko I.] Sukhyi pen / Іван Франко // LNV. – 1905. – Т. 29. – Кн. 2. – S. 85–97.
14. Franko I. Skhidno-Zakhidni neporozuminnia (Z pryvodu knyhy Pideshi «Vostok i Zapad») / Іван Франко // LNV. – 1904. – Т. 27. – Кн. 9. – S. 144–173.
15. Franko I. Rutentsi. Typy halytskykh rusyniv iz 60-tykh ta 70-tykh rr. myn. v. / Іван Франко. – Lviv : «Zahalna drukarnia», 1913. – 42 s.
16. Franko I. Choho khoche halytska robіtynska hromada : Zibr. tvoriv : [u 50-ty t.] / Іван Якович Франко. – K. : Naukova dumka, 1986. – Т. 45. – S. 151–164.
17. Franko I. Ukraina irredenta / Ів. Franko // Zhytie i slovo. – 1895. – Т. 4. – Кн. 6. – S. 471–483.
18. [Franko I.]. Ironia tajnego głosowania / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1897. – № 85. – S. 1.
19. [Franko I.]. Pokrzywdzenie Galicji / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1896. – № 53. – S. 1.
20. Franko I. Z dziedziny nauki i literatury / Iwan Franko // Kurjer Lwowski. – 1891. – № 238. – S. 2–3; № 239. – S. 2–3; № 242. – S. 2–3; № 243. – S. 2–3; № 254. – S. 2–4.

Статтю подано до редакції 30.09.2017 р.